

כאיל תערוה

פנינים על פרשיות השבוע וענינה דיומא

מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

גליון 48 מסעי תשע"ד

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

מכתב קדוש מרבנו שליט"א לרגל המצב

בסי"ד. לרגלי המצב הקשה השורר בארצינו הקדושה, אבקש מבני ישראל להרבות בתפילה עבור אחינו בני ישראל שצריכים רחמים גדולים, עת צרה היא ליעקב וממנה יושע. ולהתחזק בשמירת שבת כהלכתה, ובשמירת דיבורים האסורים, ולשמור גברי הצניעות כדכתיב ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך. ונזכה לרחמים גדולים. כ' תמוז תשע"ד. א. ל. שטיינמן

מתורת הפרשה

צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחוזתם ערים ולשבט ומגרש לערים סביבתיהם נתנו ללויים. (מסעי, ל"ה, ב)

שמעתי ממרן הגראי"ל שליט"א, שהקשה ב[בשם הגר"ח מבריסק] הא דפסק הרמב"ם בפ"א משמיטה ויובל ד"בכל ערי ישראל אין עושין מגרש עיר ולא עיר מגרש"י, א"כ היאך מותר לבנות היום בתים, דילמא בונה במקום מגרש, ובשלמא אחר שכבר נבנה אין איסור לגור, אבל היאך בונים מחדש, ומרן הגר"ח"ק שליט"א כתב בזה: משחרב מקדש ראשון בטלו ערי מגרש, סוטה מ"ח ב'. עכ"ד (קו' דרוש וקבל שכר עמי קל"ח). ורבנו אמר ב' סברות ליישב, א) י"ל דלמ"ד קידשה לשעתה לא קידשה לעתיד לבוא, אחרי שנתבטלה קדושת הארץ אין לערים שם נחלה, ולאו דין עיר עליהם. ועוד י"ל דאף למ"ד שקידשה לעתיד לבוא, מ"מ עיר היינו מקום שדרים שם, וכיון שהלכו בגלות וכל אותן השנים שלא היו דרים בבתיהם לא היו הערים מיושבים, נתבטל שם עיר מהם, וכמובן שאם אין עיר אין גם שם מגרש לסביבותיה, ומותר לבנות בכל מקום. (פרי חיים ר"ה)

ויפל עליו וימת והוא לא אויב לא וגו'. (מסעי ל"ה, כ"ג)

קיי"ל בדין גלות דצריך לדעת שנהרג מחמת המכה, ואם שחט בו שני סימנים חיישינן שמא הרוח בלבלתו, ומת מחמת רוח ולא מחמת השוחט, ופטור מגלות, דכתיב ויפל עליו וימות, שימות מיד, ואם היה בביתא דשישא שאין רוח חייב אעפ"י שעבר זמן, דכאן אין ספק שמא הרוח בלבלתו. וא"כ כל הפטור בשחט בו הוי מספק, שמא לא נהרג מחמת המכה בלבד.

וצ"ע דהא גלות כפרה היא, ובספק חיוב כפרה פסק הרמב"ם בכל ספקות של כופר, כגון כופר ולא חצי כופר, וכופר א' ולא שנים, דמ"מ חייבים השותפים כל א' כופר שלם מספק משום דספק כפרה לחומרא, ולמה לא יתחייב גם כפרה של גלות מספק.

ורבנו שליט"א אמר ליישב, דחלוק דין חיוב כופר מחיוב גלות, דבכופר כל עיקר חיובו לכפרה הוא בא, דכתיב ובעל השור יומת וכתיב בתרי"א אם כופר יושת עליו, שכדי להנצל מחיוב מיתה בידי"ש נתנה התורה דין תשלום דכופר, ואף דרק עיי"ב ד"ד הוא משלם, עיקר דין הב"ד לחייבו בכפרה, משא"כ גלות עיקר דינו הוא עונש מענשי ב"ד, להענישו בעונש גלות, ורק הדין הוא דעונש זה מכפר. ולכן כשבאנו לדון אם לחייבו בעונש גלות הדין דספק פטור, כמו כל ענשי ב"ד דאין מענישים מספק בענשי הגוף. ועיי"א אילת השחר כתובות ל"ג (פרורים משולחן גבוה כרך ד')

והצילו העדה את הרוצח מיד גואל הדם והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו אשר נס שמה וישב בה עד מות הכהן הגדל אשר משח

אותו בשמן הקדש (מסעי ל"ה, כ"ה)

ואיתא בגמ' במכות (י, ע"א) עיר שרובה רוצחים אינה קולטת. יש לעיין אם גם הרוצחים שנקלטו שם הוו כאילו נמצאים מחוץ לערי מקלט, משום דרק כ"ז שיש כח להעיר לקלוט הוא דהם ניצולים, ועכשיו שרובה רוצחים דאין להעיר דין לקלוט אז גם הם כלא נמצאים בעיר מקלט דמי, או דכיון דבתחילה חל דין קליטה שוב לא פקע. ויותר נראה לומר דאין דין בהעיר עצמה דאינה קולטת, אלא שזה דין דלהרוצח הזה שבא כעת אינו קולט כיון דאין מתקיים בו אל זקני העיר ההיא, אבל העיר מצד עצמה גם כעת דין ערי מקלט עליה, ולכן אלה שנמצאים בה שפיר ניצולים. עוד יש לעיין לענין רובה רוצחים, אם מחשבין תושבי העיר רק אלו שמבן י"ג שנים ומעלה ולא מתחשבין עם אלו שפחות מבן י"ג שנים, או דגם הקטנים ממלאים את החשבון.

עוד יש לעיין, אם בשעה שנכנס להעיר היו רוב רוצחים, ואח"כ נתוספו תושבים שאינם רוצחים, אם כיון דבשעת כניסתו של הרוצח הזה לא היי קולטתו לא יהא נקלט גם כעת שנתוספו והוי רובא שאינם רוצחים, או כיון דהשתא רוב אינם רוצחים חל עליו כעת דין קליטה. (אילת השחר מכות י, ע"א)

טעות של המלאך

איתא בגמ' מכות (י"ב, א) אמר ריש לקיש שלש טעיות עתיד שרו של רומי לטעות, דכתיב (ישעיהו ס"ג) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה, טועה שאינה קולטת אלא בצר והוא גולה לבצרה, טועה שאינה קולטת אלא שוגג והוא מזיד היה, טועה שאינה קולטת אלא אדם והוא מלאך הוא. ובמהרש"א הביא דרש"י בישע"י גרס דטעה ב' טעיות, ונתקשה המהרש"א למה באמת לא חשבין הטעות דאינו קולט מלאך. ומשום זה חידש הערוך לנר דגם למלאך זה קולט. ויש לעיין אם ערי מקלט קולטים מצד דגילתה התורה דהוא צריך לגלות, או דקולט אפילו בלי חיוב להיות שם מצד דין מיוחד, והנה במובח ודאי דקולט לא מצד שהוא צריך להיות על המזבח, אבל בערי מקלט אפשר דהוא מצד מצותו להיות שם. ונמצא דלפ"ז תלוי בזה הספק, דאם תלוי במצותו לגלות לא יקלוט מלאך, ואם אינו תלוי, אלא סתם קולט, אפשר כסברתו דגם למלאך זה קולט. והנה לעיל בדף ט' דרשינן לכם ולא לגר תושב ומוקמינן כשהרג ישראל, ומוזה ידעינן דאינו גולה, אע"ג דהאי קרא לענין קליטה מיירי, הרי דכיון דנתמעט מקליטה לכן אינו גולה, משמע דחיוב גלות וקליטה תלויים זה בזה, ואע"ג דמשם ידעינן רק דאינו גולה אא"כ קולט אבל אין רא"י דהיכא דאינו גולה אינו קולט, מ"מ אפשר דכל הקליטה תלוי בחיוב לגלות שם, ולפ"ז לא שייך זה במלאך. (אילת השחר מכות י"ב, א)

יומא דהילולא – מרן רבנו רשכבה"ג הגאון ר' יוסף שלום אלישיב זצוק"ל נלב"ע כ"ח תמוז תשע"ב

הנה זכה הדור האחרון לשני המאורות הגדולים ה"ה רבנו מרן הגרי"ש זצ"ל ויבדלחט"א מרן רבנו שליט"א אשר האירו דרכי הנהגה והמסורת מדור דור לכל ישראל, והיה לאות ומופת גודל ההערכה והידידות שהיה ביניהם. ונביא בזה מעט שבמעט, ממה שנתפרסם בעניינים אלו.

נקיות הדעת

שח חדב"נ הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א: מעיד אני שמו"ח אמר לי כמה פעמים שראש הישיבה האילת השחר 'איזו גאר אריינער איד, אהן נגיעות', - אדם נקי ללא נגיעות. אין כאן נגיעות, הוא רואה ברור וצח, והוא מאד נקי. ועוד הוסיף מו"ח ואמר **שנקיות זה דרגה ברוח הקודש!** ויש עמי עוד כמה דברים נוראים שאמר לי מו"ח זצ"ל על גדלותו של ראש הישיבה שליט"א, וכבוד אלקים הסתר דבר.

וכע"ז? העיד נאמן ביתו של מרן זצ"ל, הג"ר יוסף אפרתי שליט"א – רב שכונת "ארזי הבירה" את ששמע מרבו מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל על יבדלחט"א מרן שליט"א: "אין בנמצא נקי דעת ולב יותר ממנו...". ואחד מהנכדים (הגרא"י שליט"א) מעיד ששמע מפיו של מרן זצ"ל: הרב שטיינמן הוא חד בדרא!

חוכא ואטלולא

פעם הזדמן הרא"מ קרביץ שליט"א - מי שזכה במשך שנים רבות להיות ה"חתן בראשית" במניינו של מרן הגרי"ש זצ"ל - לביתו של מרן שליט"א, והתבטא לפניו, איזה חוכא וטלולא זה להיות חתן בראשית ליד מרן הגרי"ש - העולה ל"חתן תורה". אמר לו מרן שליט"א: "אתה חושב על עצמך? דע לך כי כל אדם אחר שהיה מקבל חתן בראשית ליד הרב אלישיב, היה ג"כ חוכא וטלולא". ניסה הרב קרביץ לענות: "אבל אם ראש הישיבה (כשבכוונתו למרן שליט"א) יגיע לירושלים ויקבל חתן בראשית, זה כבר לא יהיה חוכא ואטלולא". אבל מרן שליט"א לא קיבל וחזר על דבריו בתוקף, ואמר לו: "לא ולא, אתה טועה, אם אני אעמוד ליד הרב אלישיב זה יהיה אותו חוכא וטלולא". כששב לירושלים - בהזדמנות אחרת חזר לפני מרן הגרי"ש את דברי מרן שליט"א. הגיב מרן הגרי"ש: "נכון, אם הרב שטיינמן יקבל 'חתן בראשית' זה יהיה חוכא ואטלולא שאני אעמוד לפניו 'חתן תורה!'" (ספר 'השקדן' ח"ג עמ' 174)

חופפת על הישיבה

רבי אריה אלישיב – נכדו של מרן זצ"ל, סח לנו: שכמה פעמים היה נוכח כאשר הופיעו בחורים לפני זקנו מרן זצ"ל עם התלבטויות שונות לאיזה ישיבה ללכת, והתבטא מרן זצ"ל כי לישיבת "אורחות תורה" יש מעלה מיוחדת שמרן שליט"א היא הסמכות העליונה של הישיבה. הבחורים היו טוענים לפניו, הרי הוא לא נמצא שם בקביעות! ואז הוא התבטא ואמר: זה לא משנה! עצם זה שרוחו הגדולה **חופפת על הישיבה, זה כשלעצמו גורם לה להיראות ישיבה אחרת – מיוחדת במינה!**

קדוש וטהור

עוד סיפר רבי אריה אלישיב (באלול תשס"ח), כי בפעם אחת אחרי יציאתו של מרן שליט"א מבית מרן הגרי"ש זצ"ל, התבטא מרן זצ"ל: **"אי! קדוש וטהור!..."**

המכתב לניתוח

אלול תשס"ג – כאשר הוצרך מרן זצ"ל לעבור טיפול רפואי מסובך וכל כלל ישראל עצר את נשימתו - בדאגה לשלומו ובריאות לו. היה הצעה לעסקן רפואי הרב זילבר בארה"ב על פרופסור מסוים שבשיטה מיוחדת שפיתח יש באפשרות ניתוח להציל את חייו, והגיע לארץ לדבר עם רבו הגאון הגדול רבי ברוך רוזנברג זצ"ל, והלך עמו למרן שליט"א, וחקר ודרש היטב את הענין, וקרא לחדב"נ הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א שיציע דבר זה למרן הגרי"ש זצ"ל, אולם מרן זצ"ל חשש כי עקב גילו המבוגר ישנם רק עשרה אחוזים שהניתוח יעבור בשלום, ולכך אין לעשותו. לעומתם בני המשפחה שסברו שיש בכח הניתוח להצילו. - עלו חתניו הגאונים: רבי יוסף ישראלזון, ויבדלח"ט רבי יצחק זילברשטיין ורבי בנימין רימר, למעון קודשו של מרן שליט"א, ובפיהם בקשה מיוחדת בשם מרן הגרי"ח קנייבסקי שליט"א, שיכתוב מרן שליט"א מכתב בו יביע דעתו למרן זצ"ל כי הוא סבור שהסיכויים להצלחת הניתוח רבים הם, ולאחר רוב ספיקות ושיקולים אכן נעתר לבקשה, וכך הוה, ומרן זצ"ל קיבל לידו את המכתב עם חווי"ד של יבדל"ח מרן שליט"א, בה כתב מרן שליט"א בהירות רבה שלא להורות הוראה בפניו, מפני כבודו של מרן הגרי"ש, כהאי לישנא: **"לכ' מרן עט"ר שליט"א, אבקש מאוד מאוד סליחה על כי אבוא בדברים על מה שנוגע בפיקו"ג, אך היות שנודע לנו על רופא מומחה באמריקה אשר ידוע ואתמחי גברא שכבר עשה הרבה מאות ניתוחים בהצלחה [ולדבריו רק פעם א' שלא הצליח] והוא מוכן לבוא עם צוות רופאים ואחיות משלו, בכך נבקש לשקול הדבר כי הוא מופלג בחכמת ניתוח מסוג זה והקב"ה ישלח לרבנו רפואה"ג ורפואה"ג בתוך שאר חולי ישראל. י"א אלול תשס"ג. כוח"ט בסשצ"ג לאלתר לחיים טובים ולשלום, אי"ל".** מרן זצ"ל קרא במכתבו בעיון רב, הכפיל ושילש בקריאה בו - ולאחר מכן הורה כי הוא מסכים לניתוח - כשהוא סומך בבטחה על דעתו של מרן שליט"א. ולפני הניתוח אמר מרן הגרי"ש שאינו נכנס לניתוח, עד שיודיעו למרן שליט"א שיתפלל עליו בשעת הניתוח. ואכן לשמחת לב הצליח הניתוח בחסדי שמים והאריך מרן זצ"ל ימים עוד כתשע שנים.

אין רפואה למכתו

נכד מרן הגרי"ש זצ"ל יבדלח"ט הרב ישראלזון שליט"א, סיפר שכאשר נכנסו מארגני כינוס מסויים אודות צניעות לזקינו מרן זצ"ל וביקשו ממנו לומר בשמו בכינוס, כי הצרות שאירעו לאחרונה הם משום חוסר צניעות. אך מרן הגרי"ש הגיב בפליאה: "אם אכן יודעים הם שזו הסיבה שיאמרו זאת בשמי. אבל אני דווקא סבור שהסיבה היא משום ביזוי ת"ח שעי"ז נאמר 'אין רפואה למכתו', ורואים שזה חוזר אחר כמה שנים שוב, היינו שאין רפואה למכתו רח"ל", ושאלוהו האם מתכוון לדבר מסויים?! השיב מרן הגרי"ש זצ"ל: "ביזוי בירושלים את רבי אהרן ליב, וכך גם היה לפני הבחירות, שכותבים בזלזול כאילו אין גדולי ישראל שקראו להצביע... ולדעתי זה הסיבה!", הביע מרן זצ"ל בנחרצות.

אמרו את הדברים קמיה רבנו שליט"א: התענין ושאל, וכי בדורות האחרונים לא היה כעין זה. השיב לו הרב ישראלזון שאכן שאל כך את מרן הגרי"ש והוא אמר לו: אבל לא אנשים חשובים עשו כך כמו היום.

הגיב מרן שליט"א ואמר, זאת תירץ הגריי"ש, אבל האמת שאותו עצמו ממש ביזו, כי זרקו אבן על מכוניתו וכו', ורק שמשליך כביכול את הדבר עלי ומחמתי... (מוסף זכרון ית"נ תמוז תשע"ג)

פאר הדור

ובעת שנסע רבנו לפריז כתב מרן הגריי"ש מכתב: הנני לצרף ברכה לכנסיי לשם שמים **בראשות הגאון הגדול פאר הדור** הגראי"ל שטיינמן שליט"א וכ"ק האדמו"ר מגור שליט"א, ועמם רבני הקהילות יושבי על מדין ואחב"י הדרים בעיר פאריז הי"ו. אמרו חז"ל כל כנסי' שהיא לשם שמים סופה להתקיים, וכתב הרבנו יונה "לתורה ולמעשים טובים נקראת כנסיה לשם שמים", והנה כשמתכנסים אלפי בניי תחת הנהגת גדולי ישראל באחדות של כל הקהילות בעיר ודאי שזו כנסיה של תורה ולמעשים טובים. יהא רעוא קמי שמיא שחפץ ד' בידיכם יצלח לחזק בדקי הדת ולהיושע תשועת עולמים. בברכת התורה. וכן כתב מרן הגריי"ש לקהילת מנשסטר: הרבנים הגאונים שליט"א בעיר מנשסטר ועמם בני הקהילה הי"ו. שמחתי באומרים לי על כינוסכם לשמוע דבר ד' זו הלכה ולביצור גדרי הדת בראשות **הגאון הגדול פאר הדור** הגראי"ל שטיינמן שליט"א. יהי נועם ד' עליכם ועכאש"ל, ומכינוס לצדיקים שהוא הנאה להם והנאה לעולם תצא תועלת למבקשי השם ולחושבי שמו ותשרה שכניה במעשה ידיכם. בברכת התורה.

וכשנפטרה הרבנית שטיינמן ע"ה שלח מרן הגריי"ש מכתב בתנחומים וכתב לכבוד **פאר הדור** וכו', ורבנו קרא את זה, וראה שהב"ב רוצים לראות את התוארים והשבחים, לכן הצניע את זה במקום מוצנע שלא יראו את זה. ואמר רבנו שהגריי"ש כתב במכתבו בכמה מילים על מעלות הרבנית [ע"פ מה שמע אודותיה מבתו הרבנית ישראלזון תחי], באופן שירד בדיוק למעלותיה יותר מאחרים שהאריכו סתם. [א"ה, והנה כידוע מרן הגריי"ש זצ"ל היה גברא דוקנא, וכפי ששח לנו אחד מנכדיו: שאמר לו מרן הגריי"ש, שהוא מקפיד הרבה בענין התוארים, ופ"א הראה לו הנכד שכתב מכתב לח"א והוריד מהתוארים שכתב עליו בעבר, ואמר לו הגריי"ש, שזה בכונה מחמת כמה דברים שעשה שלא כדון. והנה באלפי מכתביו שנתפרסמו תואר זה – פאר הדור, הוא נדיר ביותר, כמדומה ב' פעמים, א' למרן החזו"א, וב' למרן הקה"י, ראה קובץ תשובות ח"ד סריי"א וקיי"ב].

היחיד המתאים לזה

סיפר הגי"ר בן-ציון קוק - מקורבו של מרן הגריי"ש זצ"ל, שישב במכונית יחד עם מרן הגריי"ש זצ"ל בהלווייתו של מרן הרב שך זצ"ל. אמר לו מרן זצ"ל במהלך הלוויה: 'ודאי יהיו דעות שונות בענין ההנהגה, אבל לדעתי יש רק בן אדם אחד שמתאים לזה והוא הרב שטיינמן'. אבל מרן שליט"א בענוותנותו לא רצה לקבל את ההנהגה, והעביר את הכל למרן זצ"ל. ומי"מ, ברוב הדברים כשבאו לשאול מרן הגריי"ש זצ"ל, היה רוצה לדעת מה דעתו של מרן שליט"א, ובדרך כלל ההחלטות שלהם היו תואמות. והעיד הגי"ר אליהו דיסקין שליט"א – מתלמידי ומקורבי מרן הגריי"ש זצ"ל, מה ששמע מאחד מנכדי מרן זצ"ל - הרב י. ששה בבית זקנו מרן זצ"ל בשבת שלאחר פטירתו של מרן הרב שך, שנפטר ביום ו'. במהלך הסעודה פנה הנכד למרן זצ"ל באומרו שאולי עתה יהיו מחלוקות מי יוכל להנהיג את כלל ישראל אחרי פטירת הרב שך? אך התשובה הברורה והנחרצת מצידו של מרן זצ"ל לא איחרה לבוא: **"הרי לית מאן דפליג שיהרב שטיינמן הוא המנהיג האמיתי"**.

רק אם יסכים מרן הגראי"ל

מקורביו מכל השנים האחרונות, לצד ראשי ישיבות ומרביצי תורה העידו בבחינת בידידי הוי עובדאי עשרות ומאות פעמים, שכמעט בכל נושא ציבורי, ביקש מרן זצ"ל – לסייג את חתימתו בנושא, רק אם יסכים על ידו מרן שליט"א. וכמוהו עוד עשרות ומאות ראשי ישיבות, רבנים, יושבי על מדין, עסקנים, אנשי ציבור, שנשלחו ע"י למרן שליט"א. וכמו כן מעידים חתניו הגדולים מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א והגר"י זילברשטיין שליט"א ששמעו מפיו כמה וכמה פעמים שהנהגת הדור תהיה מסורה למרן שליט"א. וכן להיפוך, שהיה רגיל רבנו לומר הרי כולנו סמוכים על שולחנו של מרן הגריי"ש.

רק על מכתבו אחתום

נציין דוגמא אחת מיני אלף שהתרחשה בשנת תשס"ו והתפרסמה אז: במשך תקופה ארוכה מתמודד רבה הראשי של ארגנטינה עם לחצים בלתי פוסקים. לאורך כל שנות כהונתו, הוא מסרב לגייר ולקבל גרים לקהילה. חרם רב ימים, בן כמעט מאה שנים, רובץ על הקהילה. החשש מגיורים לא כשרים, הביא להטלתו. בעקבות זאת, גם גרים שעברו גיורים כהלכה אצל גדולי הרבנים, נדחים מהקהילה. בגלל החרם, לא בגלל דופי בגיורים. לעיתים יווצר מצב שגר או גיורת חיים תוך הקפדה על קלה כבחמורה, ונדחים מהקהל רק בגלל גיורם. אבל חזקה על הרב חרם קדמוני ארגנטינה, מי יעיז לפרוץ?

משום כך מופעל לחץ כבד על הרב הראשי. בכנס הגדול סיפר על מאבקו כנגד המבקשים לאלצו לפרוץ גדר. בבואו לארץ הקודש, הוא פנה לגדולי הפוסקים ובראשם מרן הגריי"ש אלישיב שליט"א (זצ"ל). בפגישה עמם בקש את תמיכתם בכתב. כשפנה למרן הגריי"ש אלישיב שליט"א (זצ"ל) ובקש מכתב בענין זה, השיבו מרן הגריי"ש אלישיב שליט"א (זצ"ל): **"תפנה בראשונה לגאון הגדול ראי"ל שטיינמן שליט"א. רק על מכתבו אחתום"**.

בפגישתו של הרב בן חמו שליט"א הרב הראשי של ארגנטינה עם הגאון הגדול רבי אהרן ליב שליט"א על אדמת ארגנטינה, הוא הציג בפניו את המכתב החתום. כן סיפר, שהלחצים הכבדים טרם חדלו. "תעלה מחדש את הנושא קבל עם ועדה", שח לו רבנו שליט"א. הנושא הוזכר בנוכחות האורח הגדול מארץ הקודש, בעיצומו של הכנס. ואז, תוך כדי דבור, נטל רבנו את קולמוסו של הרב לעיני ששת אלפי הנוכחים, וחתם מחדש על בצור החרם, לעיני ששת אלפי איש...

תעשה כמו שהורה לך

סיפר הרב אברהם רביץ זצ"ל: פעם התעוררה שאלה על הצבעה מסוימת בכנסת, הלכתי ושאלתי את מרן הרב אלישיב זצ"ל, והוא אמר לי את דעתו, אבל הוסיף לך תשאל את הרב שטיינמן שליט"א. באתי לפני הרב שטיינמן סיפרתי לו את הדברים, והוא אמר: אם הרב אלישיב אמר את דעתו הרי שכך צריך לעשות. אמרתי: אבל הוא שלח אותי לשאול.

חשב הרב שטיינמן ולבסוף אמר 'אתה תעשה כדעתו אבל היות ושלח – אומר לך את דעתי, ודעתו היתה הפוכה. לבקשתו של הרב אלישיב, שבתי וספרתי לו את תשובת הרב שטיינמן.

אמר לי הרב אלישיב: תעשה כמו שהורה הרב שטינמן.
איזה הרב שטינמן – שאלתי, זה שהורה כיצד להצביע או זה שהורה לעשות כדברי הרב?
אמר הרב אלישיב: עשה כמו שהורה להצביע. וכך עשיתי (מתוך האור דברים ח"ב עמ' רמט)

מלא קומתו

הכל ראו את גודל ההערצה המופלגת של מרן פוסק הדור זצוק"ל אל רבנו, ולא פעם ולא פעמיים, כשהיה רבנו מגיע למעון קדשו לקראת הימים הנוראים לברכת כתיבה וחתימה טובה, או בימי חול המועד, והיה מרן פוסק הדור זצוק"ל שקוע עמוק עמוק בתוך הגמי' ולפתע הבחין - או שאמרו לו - שרבנו שליט"א נכנס לחדר, קפץ מרן זצ"ל מכסאו מלא קומתו. (פרי חיים)

הוא באמת ידיד

סיפר פעם למרן רבנו שליט"א, יקירנו הבלתי נשכח הרב ר' יצחק לוינשטיין ז"ל, שאמר לו מרן פוסק הדור שהידיד הכי גדול שיש לו בעולם הוא יבלחט"א מרן שליט"א, התבטא רבנו: נכון, נכון, ער איז טאקע א ידיד... הוא באמת ידיד... (פרי חיים)

הקדשה על הספר

כשחיבר רבנו את ספרו 'ימלא פי תהלתך' שלח למרן הגרי"ש וכך כתב: לכב' מרן שר התורה שליט"א מנוחה שלוחה בהערכה ובברכת כל טוב סלה למרן ולכא"ל.

הנה במשך שנים הקודמות כתבתי לפעמים איזה דברים ובמשך הזמן נתקבץ לכדי ספר ויעצוני ידידי להוציא לרבים, אולי יש כאלה שיתעוררו בזה, ובדאי אין כ"ג צריך לזה ולדכוותי, לכן רבות חשבתי אם להטריד את הרב במנחתי זו אשר הובאת לו, כי כידוע בזמן שעוסק בהויות דאביי ורביא לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא, לדעת מה יעשה ישראל איך אבוא להטרידו, אמנם אין בדעתי באמת להטריחו, ומי"א אין מן הנימוס לא ליתן לכה"פ מצדי את הדברים הנדפסים, ואמנם איני חלילה בא להטריח רק לצאת ידי"ח.

והנני בזה מוקירו ומברכו בכל טוב ברוחניות וגשמיות לו ולכל אשר לו ולכל הנלוים אליו.

וסיפר רבנו שכששלח לו את ספרו על שבת, כבר לא כתב, כיון שאינו צריך לכתוב בכל פעם. ומרן הגרי"ש בירכו שיזכה להוציא עוד הרבה ספרים. (מוסף זכרון ית"נ תמוז תשע"ג)

מקדש שמו ברבים

באחד הפעמים לפני שמרן שליט"א יצא לחו"ל נסע להתברך ממרן הגרי"ש זצ"ל להצלחת מסע החיזוק. ענה לו מרן זצ"ל: הראש ישיבה הרי מקדש שמו ברבים, וכי הוא צריך ברכה שלי?

מציל את חיי

סיפרה הרבנית ישראלזון תחי', שבאחד השבתות ששהתה עם בעלה זצ"ל אצל אביה מרן זצ"ל, פנה עליהם ואמר "תדעו לכם שהשכן שלכם [-מרן שליט"א] מציל את חיי, כיון שהוא לוקח ע"ע את העול הגדול של הדור בהחלטות הקשות והמורכבות, אף שיש בזה הרבה מאוד קשיים וביזיונות וכו', ומניח לי ללמוד בהשקט".

דור דור ודורשיו

סיפרו בני ביתו של מרן הגרי"ח קנייבסקי שליט"א, סיפור מעניין שאירע עמו בער"ח תמוז תשע"ג: מרן הגרי"ח שליט"א חלף ליד המקור בביתו, וראה כי תלויות שם תמונות של גדולי ישראל רבים, ובניהם תמונת מרן הגרי"ש זצ"ל ויבדל"ח מרן שליט"א כשהם מחייכים חיוך רחב, ואמר לנכד שליוה אותו: "הנה, הנה, כך (בצורה ובדמות הזאת) הקב"ה הראה לאדם הראשון אותם, כך, כאשר הם מחייכים...". והמשיך מרן הגרי"ח שליט"א להסביר כוונתו: "הרי הראה הקב"ה לאדם הראשון דור דור ודורשיו, דור דור ומנהיגיו וחסידיו, ומשמע בחז"ל (אבות דר"נ פרק ל"א) - מדוע הראה אותם מחייכים? כי אדם הראשון ראה את כל התלאות שיהיו לדורותיו, לכן הקב"ה רצה לומר לו כי אעפ"כ הם יחייכו... על אף הכל גדולי ישראל יישארו עלזים ושמחים לפני ד' יתברך, עם כל הקשיים שסובלים למען הכלל". (מוסף זכרון ית"נ נאמן" למרן הגרי"ש זצ"ל, תמוז תשע"ג).

המגן אברהם

רבנו שליט"א התבטא על הגרי"ש בשיעור משנ"ב, כאשר דנו באיזה נושא, 'את זה צריך לשאול את המגן אברהם של דורנו' כשכוונתו היא לרבנו הגדול זללה"ה (רישא דגלותא עמ' קכו)

מימות החפץ חיים

סיפר נכדו הרב ישראלזון שליט"א: אחת לשבוע היה מגיע ליל הקביעות שלי לשהות עם הסבא מרן הגרי"ש זצ"ל בשעות הלילה, להשגיח עליו ולשמשו בקודש. צורת הלימוד של מרן זצ"ל עוררה בי התפעלות עצומה בכל פעם מחדש.

מרן זצ"ל ישב בינו לבין עצמו, למד בקול לעצמו כאילו חברותא ישב לידו, הוא שאל אותו מה הפשט וכביכול הסביר לחברותא את הפשט לאחר שהבין אותו.

פעמים רבות לאחר ליל שימורים הייתי מבקר בבית מרן הגרי"ח שליט"א שדר בשכנות עם אבי זצ"ל. והיה מבקש ממני לתאר את הלילה שעשיתי במחיצת רבנו. הייתי מתאר את צורת הלימוד בפרוטרוט, את הגישמאק, את החשק והרעננות. תיאירתי בפני מרן שליט"א כיצד הוא לומד משך שעות שלימות בקול רם כל מלה ומלה שבגמ', את ההו"א והמסקנה, את הקושיא והתירוץ, ואיך שהכל מסתדר במהלך הגמרא.

תדיר היו עיני מרן שליט"א דומעות מעוצמת התיאור, אולם הוא לא היה מניח לי להפסיק מלתאר, פעם אחר פעם הייתי צריך לתאר בפניו את הלילה המופלא שעבר עלי.

ומרן שליט"א אמר: מימות החפץ חיים ועד ימינו אלה לא שמענו על מי שישב ולמד בצורה כזאת.

הוסיף מרן ואמר: שמענו על מתמידים רבים שישבו ולמדו במשך שעות רבות בלי הפסק, אולם עיקר המאמץ היה במחשבת המוח. את חשבון הסוגיא מחשבים במוחם ומזמזמים ומנגנים הגמרא לעצמם. אבל ללמוד בקול לפרש ולבאר כל דבר בקול לעצמו כאילו יושב ולומד בחברותא, לזה צריך כוחות מיוחדים. איני מכיר בדורנו, ולא שמעתי מימות החפץ חיים על מי שהיה לו כוחות כאלו ולמד בצורת הלימוד הזאת (גדולה שימושה עמ' ק"צ)

משיב במהירות

לפני כמה שנים – ישב אברך מירושלים אצל רבנו ואמר אני לא מבין את הרב אלישיב, שואלים אותו ושאלה ובקושי מספיקים לגמור את השאלה הוא כבר עונה, היאך הוא עונה כל כך מהר?
אמר לו רבנו - אתה יודע מה זה מכונית מירוץ, כך להבדיל יש מוח חריף ומהיר כל כך, שאינך יכול להשיג, שבזמן קצר מאד הוא כבר מחשב את כל הצדדים ועונה תשובה ברורה. (פרי חיים – רישא דגלותא)

ההתמדה עצומה

אומר רבנו: בדרך כלל גדולי עולם היו בעלי כשרונות גדולים, אבל בזה לבד לא היו זוכים, ורק בזכות ההתמדה העצומה שעמלו בתורה זכו להיות מה שהיו. ומשבח רבנו כי מרן זצוק"ל אף בילדותו כבר היה נחשב לעילוי... ועמלו בתורה היה נורא! עד שהיה מגיע בצהריים הביתה לאחר הלימוד תשוש לגמרי.

וכמה פעמים מספר רבנו את הנסיון שהיה למרן זצוק"ל בהיותו כבן אחד עשרה, שבא חזן נודע בירושלים לחורבת רבי יהודה החסיד, וכאשר היה חובב מאד חזנות, הלך לשמעו, וכבר התקרב לחורבה, וברגע האחרון התגבר על עצמו והחליט שלא להתבטל מלימודו. ומה שיש לנו ללמוד, כי התמדה עצומה כזאת כל החיים, מצמיחה אנשים גדולים ועצומים כאלו, ואשרי מי שילמד מדרכיו ויתמיד ללא הרף, ויזכה מאד. (פרי חיים – רישא דגלותא)

זיכוי הרבים

כשאירע האסון הנורא בפלילת בניני התאומים בארצות הברית, סיפרו לרבנו שמרן זצוק"ל נכנס לענייני העגונות בכל העיון, כמה שבועות. התבטא רבנו הנה לנו זיכוי הרבים אמיתי, יהודי שישב ועמל בתורה כל ימיו, וכשבא מעשה כזה, יכול להורות בחמורות שבחמורות אלו, ומי היה יכול להכריע בזה.. אשריו שזכה לכך. (קו' צדיק כתמר יפרח, פרי חיים – רישא דגלותא)

הלכה כמותו

בהרבה ענייני הלכה שלח רבנו לשאול את דעתו, ובאיזה ענין ששלח לשאול, אמר יודעני שמסתמא יחמיר בזה [ודעת רבנו היתה כנראה שיש לצדד להקל], אבל מה אפשר לעשות. והתבטא פעם כי מרן זצוק"ל כל דבריו הם פסק הלכה! (פרי חיים – רישא דגלותא)

ברוך שחלק

כשנכנס יהודי מארה"ב לשאול, אם לברך על פוסק הדור מרן הגרי"ש זצ"ל ברכת שחלק מחכמתו ליראיו, אמר רבנו, פשוט שיכול לברך. והוסיף דאפילו שמרן הגרי"ש זצ"ל בעצמו טוען שאסור לברך עליו, ואומר שרק על הרב מטשעבין היו יכולים לברך, אך אם מסכים שיכולו לרך על הרב מטשעבין, אפשר לברך גם עליו, כי "ברור שבדורינו, אין גדול ממנו"... (פרי חיים צ"ט)

בשאלות קשות

סיפר נכד מרן זיע"א - הגאון ראצ"י שליט"א שבאחד השנים קראה לו הרבנית שטיינמן ע"ה ושאלה אותו מתי הוא נוסע למרן הגרי"ש, כי יש לרבנו שאלה בהלכה שהוא רוצה לשאול את מרן, וכעבור תקופה כשעמד ליסוע לירושלים, נכנס לרבנו ושאל אותו רבנו, 'יש לי שאלה מוכן בעצמו, ומניח אותם בתוך בקבוקים גדולים מאוד, ואחד הילדים הקטנים, נגע מאחורי הבקבוק לפני שנטל את ידו בבוקר'. והוא שואל האם יש לו היתר לכתחילה לשתות את היין, [מלבד השיטות שמתירות בדיעבד אם נגע בזה, אלא גם לשיטות המחמירות בנגיעה בידיים קודם נטילה. ע"י ביאור הלכה ס"י ד' סעי' ד' בשם הגר"א ועוד] דיל"ד בדברי הגמ' בשבת קט, א יד לגיגית תקצץ ופרש"י ילגיגית - שמטילין בה שכר. תיקצץ - דלא תיגע קודם נטילת שחרית". דאולי י"ל דהכונה דוקא לגיגית מחרס ולא זכוכית, או דוקא בשכר ולא בייין. [וע"י חיי אדם כלל ב' סעי' ב'] .

ונסע הנכד למרן הגרי"ש ושאל אותו דבר זה בער"ש, ובמוצ"ש לפני שיצא הראה לו מרן זצ"ל שבסוף משניות ידים אחר פירוש א"ר לגר"א מובא קטע מהגר"א שנוגע לענייני ידים ושם כותב: דכל הנך דקמייירי בשחרית קודם נטילה משום סכנה דכל דבר שיש בו נקב סכנה בשחרית קודם נטילה ליגע בפי הנקב והיינו טעמא דכולהו וכן יד לתסודה הוא הנקב של הגיד שהקזו בו דם, ויד לגיגית סכנה לשותיו אם הנית ידו קודם נטילת שחרית ע"פ הגיגית והי"נ יד לאמה יד לפי האמה תקצץ משום סכנה וכל היום משום קרי מעטרה ולמטה מותר כדאמרי בעלמא עכ"ד. וכיון שהילד לא נגע בפתח של הבקבוק שפיר מותר. [ועל עיקר הטענה של הגר"א ל"ל לחלק בין חומץ לייין הראה מרן זיע"א שהמאירי כ' דאין חילוק בין חומץ לייין]

וחזר ואמר את הוראה לרבנו שליט"א, ורבנו שמח טובא, והפליא את גאונתו של מרן זצ"ל לומר על אתר את דברי הגר"א אף שהוא לא במקומו אלו, ושנמצא שגם הגר"א האוסר בדיעבד אם נגע בידיים שאינם נטולות הוא המכשיר מחמת סיבה אחרת.

שאלות בשנת ת"ש

ובאלול תשס"ג בעת שאמרו תהלים לרפואת הגרי"ש במנין שהתקיים בביתו של רבנו, התבטא רבנו שעוד בהיותו בבחרותו בשוי"ץ בשנות הת"ש היה ידוע שם ששאלות קשות שולחים לירושלים למו"ץ בשם הרב אלישיב (השקדן ח"ב עמ' 43 בשם רא"ד הוכברגר)

מכתב משנת תשי"ט

בערך בשנת תשי"ט נשאל רבנו מתלמיד אחד שאלה קשה מאד באבן העזר, ופנה למרן הקהילות יעקב זצוק"ל ושלחו למרן הגרי"ז, אולם הגרי"ז נמנע מלהשיב, וכשמרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל - היה באותה תקופה בארץ ישראל - לפשוט את השאלה, ובא רבנו אליו כמה פעמים ואמר שיעיין בזה, אך לבסוף חזר לחו"ל בלי לענות על השאלה, היות והיה עסוק מאד בענייני החינוך העצמאי. ולבסוף אמר לו הסטייפלר זצ"ל לילך למרן הגרי"ש זצ"ל, ושלח לו רבנו מכתב בענין זה, והוא הכריע בזה להיתר. (וראה השקדן ח"ג עמ' 28)

אני מרגיש את זה

ובשנות התש"ס - התשי"ע שהיה שולח רבנו תדיר את רבי יצחק לוינשטיין זצ"ל לשאול את הגרי"ש בהלכה או בהנהגה, כאשר היה נכנס ודורש בשלום הגרי"ש בשליחות מרן שליט"א היה מוסיף 'כי ראש הישיבה מתפלל תפילה מיוחדת לשלומנו ובריאותו של הרבי, שלשה פעמים ביום'. באחת ההזדמנויות [טבת תשע"א] ענה על כך הגרי"ש לשליח 'אני מרגיש את זה'. (השקדן)

ובאחת השנים כשהגיע רבנו שליט"א לבקר את הגרי"ש אמר לו הגרי"ש שלאחרונה הוא נחלש מאוד, וכששמע מכך רבנו אמר שרוצה לנסוע מיד לכותל המערבי להתפלל על מרן הגרי"ש, וכך עשה. ואחרי כמה ימים סיפרו דבר זה למרן הגרי"ש זצ"ל. ואמר שהרגיש את זה, שחזר לכוחותיו.

וכשבא רבנו שליט"א לבקר את מרן זצ"ל אחרי הניתוח, בתוך הדברים פנה מרן הגרי"ש לרבנו ואמר לו, אנא תקיים בי דברי הגמ' (ברכות ה, ב) 'יהיב ליה ידיה ואוקומיה'. (מפי אחד הנוכחים רבי ארי אלישיב שליט"א)

ישועת הכלל

ביום הניתוח של מרן זצ"ל בכה רבנו טובא ולא פסק מתפילה, ובאותו יום בעת הניתוח הגיע יהודי לבקש שיתפלל על פלוני הנמצא בצרה גדולה. ומרן שליט"א נמנע להתפלל ואמר: עתה מתפללים רק על הגריי"ש, ודי' ישמע תפילתנו והוא יבריא, ועם קבלת התפילות עתה והצלחת הניתוח של גדול הדור יבראו חולים אחרים, וגם האיש שבקשת על רפואתו. נתפלל על גדול הדור ובישועתו יושעו אנשי הדור. (מוסף זכרון ית"נ תמוז תשע"ג)

בעת חוליו

כשמע רבנו את חולשתו הרבה של מרן זצ"ל בשלהי שנת תשע"א, ביקש שיביאו לבית הגריי"ש כורסא גדולה ונוחה שתעמוד בחדר הלימוד, ואכן הגריי"ש יצא לשם והתאושש. (השקדן ח"ג עמ' 250)

ובעת חליו האחרון של מרן זצ"ל היה מרן שליט"א מרבה בבכיה לפני הקב"ה להחלמתו, באמרו כי הדור זקוק לו.

דברים שאמר רבנו מיד בידיעת הפטירה – ונתפרסם למחרת בית"נ

'גדול הדור איננו' נחתכו המילים בשקט חודר. בסערה.

מרן שליט"א יושב בחדרו ומבהיר את משמעות הרגע: 'גדול הדור איננו'. דממת העלטה שנפלה על הדור ניצבה בקיטון בחדר הצר. בחדרו.

התלמידים הביטו על פניו של מרן שליט"א שאמרו את הכל, ועיני כולם יורדות דמעות: 'גדול הדור איננו'.

מרן שליט"א אזר כוח, ופנה לתלמידים שעטפו אותו: מרן זצוק"ל היה גדול ורב בכוח הפסק שלו, ומילדותו היה ה'מתמיד' בה"א הידיעה, אשר ממנו צריך ללמוד התמדה מה היא.

שקט עצוב בחדר, ומילים נוספות:

מרן זצוק"ל יגע בתורה מתוך יסורים. בצעירותו היה חלש מאד זמן ממושך, ובנותיו סיפרו שחיו בהרגשה כזו שהנה עוד מעט אנחנו יתומים. מרן היה נכד של הלשם, ולאמו לא היו ילדים. היא ע"ה היתה רגילה לשמש את אביה ולסייע לו בצרכיו. יום אחד ראה שהיא איננה במטבח וגילה כי היא נמצאת אחורי קיר הבית ובוכה. הוא זצוק"ל בירך אותה שיהיה לה בן שיאיר את ישראל. ואכן.

מרן שליט"א השתתק. ורתיחת דמעה עבה עד מאד התגלגלה על השולחן. התלמידים עומדים סביב מרן שליט"א בהתעוררות. ואז מכוון מרן שליט"א את עיניו, במטרה שהם יטלו לקח, שהדמעות שלהם לא יכלו ריקם, שכל דמעה על הקרקע תצמיח עלים ופירות טובים ואומר: מרן זצוק"ל היה יגע בתורה באופן מיוחד, עד כדי כך שכאשר שב לביתו בצהרים, היה כבר מותש לגמרי מיגיעת התורה.

מרן שליט"א סופד בדברי חכמינו: אמרו במסכת שמחות על שמואל הקטן נטל כל חמודות העולם והלך לו. ומקריא את דברי חז"ל, והיה רבן גמליאל ורבי אליעזר מספידין עליו, ואמרו על זה נאה לבכות, ועל זה נאה להתאבל, כשהמלכים מתים מניחין כתריהן לבניהם, עשירים מתים ומניחין עושרם לבניהם, שמואל הקטן נטל כל חמודות של עולם והלך לו.

גדולה אבידה

אחרי פטירתו התבטא רבנו: כל זמן שפוסק הדור זצוק"ל היה חי היה לתורתו השפעה בכל העולמות, והכריע את העולם לכף זכות, וכל זה אבדנו. ושאלו: התיינח בזמן שהיה בכח לעסוק בתורה, אבל מה הכח העצום של החכם בזמן שמונע מללמוד.

והביא רבנו על זה את דברי החפץ חיים [כפי שהביא בנו בספר שיחות החפץ חיים] על הגמ' במועד קטן דף כ"ח ע"א דרב חסדא לא היה יכול מלאך לקחתו דלא הוה שתיק פומיה מגירסא. ואמר החפץ חיים איך האב אגרונטאוונע קשיא, פירוש יש לי קושיא יסודית, וכי רב חסדא לא אכל, לא ישן, לא עשה צרכים, הרי בודאי אכל וישן וכו', ולמה באותו זמן לא היה יכול מלאך המות לקחתו. ומחדש החפץ חיים חידוש גדול מאד, כי כל מה שהוא עושה לצורך הלימוד, זה נקרא לימוד תורה.

ולפי דבריו יוצא שבזמנים אלו אפילו שהוא לא לומד, אבל כיון שאוכל כדי ללמוד, ישן כדי ללמוד, עושה את כל הדברים שצריך כדי ללמוד, זה נחשב לא פסק פומיה מגירסא, וזה תורה.

א"כ נמצא לפי החפץ חיים דמי שכל ימי חייו לא פסק פומיה מגירסא, וניצל כל הזמן לתורה, ממילא גם בזמן שאינו לומד מפני שהוא אנוס, נחשב בשמים כמי שלומד, וזה מקיים ומכריע את העולם לכף זכות, ויש לזה השפעה בכל העולמות, וכל זה אבדנו... (פרי חיים)

קריעה בלוייה

במהלך הלוייה ביקש מרן שליט"א לקרוע קריעה טפח כדיון, ושלח לשאול את מרן הגר"ח שליט"א שהיה בסמוך לו, האם צריך לברך דיין האמת בשם ומלכות. והשיב הגר"ח שראשון מרן הגריי"ש זצ"ל נפטר, אמר לו אביו מרן הסטייפלער זצ"ל שיברך בשם ומלכות. ומרן שליט"א בירך בשם ומלכות וכן אמר למלוויו.

משא רבנו מרן שליט"א בליל ט"ו תמוז תשע"ג - בבית המדרש להלכה בהתיישבות בראשות הגאון ר' יוסף אפרתי שליט"א

מורי ורבותי, עכשיו עוד מעט שנה להסתלקות אדם גדול, צדיק, הגאון הגדול, ורוצים לקרות על שמו של הגאון הצדיק הזה את המקום הזה. כל הדורות החשיבו את הענין של קריאת שם, כמו שמצינו שתיכף ומיד כשהקב"ה ברא את העולם, חוה קראה את שם בנה קין, על שם קניתי איש את ה'. וכן בהמשך הדורות רחל ולאה, [לאה בעיקר], קראו שמות. ובזמן האחרון [- כלשון המדרש בראשית רבה (לו, ז) רשב"ג אומר הראשונים על ידי שהיו משתמשין ברוח הקודש, היו מוציאים לשם המאורע, אבל אנו שאין אנו משתמשין ברוח הקודש אנו מוציאים לשם אבותינו], קורים שמות על שם הסבים - הסבתות, העיקר הוא שיש קשר עם העבר, העבר הוא בדרך כלל טוב, ורוצים שיהי' קשר עם העבר, בשביל זה מנציחים את השם.

גם אם מנציחים על שם גאון, הכונה היא על העבר, על מה שהוא השפיע על העולם, ומה שהעולם היה נהנה ממנו. ממילא אנחנו מבינים מאוד את הענין של קריאת שם על שמו של האיש הגדול מאוד, ואין להתפלל למה שצריך לעשות דבר לשמו.

הקב"ה יעזור שנוכה ג"כ ללכת בדרכיו, להיות בתורתו יהגה יומם ולילה, כמו שכתוב בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה, זה צריך להתקיים, ואנחנו רוצים להמשיך על הדרך הזו שנוכה ע"י לתורתו יהגה יומם ולילה, ובתורת ה' חפצו.

הקב"ה יעזור שכלל ישראל יתרומם להרבות תורה בישראל, היות שהיום ישנם אנשים שרוצים ח"ו למעט תורה, אנחנו צריכים דוקא לעשות את כל המאמצים להרבות תורה בישראל, לקיים כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה, ושזה יתרבה עוד ועוד.

הקב"ה יעזור שיע"ז נזכה בעז"ה ג"כ למצב של ימות המשיח, לגאולה השלימה במהרה בימינו אמן סלה.

הלכתא רבתא לשבתא

משקל לצורך מצוה בשבת

תנינן (שבת קנו, א) ומדבריהם למדנו שפוקקין ומוודקין וקושרין בשבת. בשם הגרי"ש אלישיב אמרו שרק למדוד לדבר מצוה ולא לשקול, ולכן למצות אכילת מצה א"א לשקול את הכזית, כדי לדעת כמה עליו לאכול. והנה עיקר הכזית נמדד לפי מידה ולא לפי משקל, אלא דקשה מאד לשער במדה, וצריכים לשקול, וזה אסור אפי' לדבר מצוה. ואין לומר שיאכל יותר מכשיעור שיש בו בודאי כזית ולא יצטרך למדידה, דיש מי שאינו יכול לאכול הרבה.

והטעם לחלק בין מדידה למשקל. אפשר משום דנראה טפי כמקח ומממכר, משום דרוב עניני מקח וממכר הוא במשקל, ומה שיש דברים שלא מוכרים במשקל, הוא משום שהמשקל אינו תופס בו כלל, כגון קרשים ובגדים שאין המשקל קובע בהם כלום, ומש"ה אין שוקלים אותם. ועכ"פ לשקול למצוה אסור ורק למדוד הוי מדידה של מצוה ומותר. (אילת השחר שבת קנו, א)

משא ומתן ועיונים מרבנו שליט"א במשנת מרן זיע"א

רבנו שליט"א מחבב דברי מרן זצ"ל והזכיר מדבריו כמה וכמה פעמים בספריו והבאנו כאן כמה ענינים

וראה בהסכמת רבנו שליט"א לספר "ישא יוסף": הנני בברכה להגאון ר' יוסף אפרתי שליט"א שזיכה אותנו בפסקי מרן הגריש"א בהעלותו ממקור ראשון ונאמן, יתענגו מבקשי אמת ואפריון נמטייה להגאון המחבר שליט"א.

כ"א אדר תש"ע לפ"ק - אהרן י. לייב שטיינמן

בדברי אבני - עבידנא יו"ט

בגמ' בשבת קי"ט, א דשלים מסכתיה עבידנא יומא טבא לרבנן. ופרש"י דשלים מסכתיה שגרסה. ובא לאפוקי שאין הכוונה שכתבה. והנה יל"ע מה הענין בזה לעשות יו"ט.

והנה היש"ש (בב"ק ס"פ מרובה) פירש דאבני עשה סעודת סיום לאחרים שסיימו גם כשהוא עצמו לא סיים, והקי' לרש"י למה דוקא אבני עשה סעודת סיום ולא אחרים, ולזה אמר שהיה ראש הישיבה ולכן כשראה צורבא מרבנן שסיים הוא הזדרז לקיים המצוה שהוא קדם בזה. והעירו, לפי זה מהו תיתי לי דקיימית, והרי הוא קדם מצד שהיה ראש הישיבה.

והנה אבני לא היה עשיר כמבואר בעירובין (סח, א) שלא היה באפשרותו ליתן פתו לשכניו כל שבת, וא"כ איך היה לו כסף לעשות סעודה. ומשמיה דהגריש"א שליט"א (זצ"ל) הביאו שביאר דלכך כתב רש"י שהיה ראש ישיבה והיינו שמאז היה עשיר [ע"י חולין קלד, ב וברש"י ד"ה ואיבעית אימא דגם לגבי ראש ישיבה יש את הדין גדלהו משל אחיו]. (אילת השחר שבת קיט, א)

ברכת מעשה בראשית על ים המלח

ברכת עושה מעשה בראשית אפשר לברך רק על ים שהי' במעשה בראשית, והנה על ים המלח י"ל דא"א לברך עושה מע"ב לפרש"י פרשת לך לך י"ד ג' שזה נעשה אח"כ ולא הי' במע"ב. ואמרו בשם הגרי"ש אלישיב שליט"א (זצ"ל) שיש חלק שהי' מתחילה, והרואה את כל ים המלח ביחד מברך דבכהאי גוונא רואה גם את החלק שנברא בששת ימי בראשית. אמנם צ"ב דא"כ למה לא נתפרש שהרואה רק חלק מים המלח לא יברך. ויתכן דאם רובו כבר הי' במעשה בראשית י"ל דאפשר לברך גם על החלק שנוסף אח"כ, דהברכה נקבעת לפי הרוב, דוגמא לדבר ממש"כ הביאור הלכה בסימן ר"יב שהרוב קובע בברכת הנהנין (ימלא פי תהלתך תפילה עמי רפ"ג. וע"ע בס' ישא יוסף ח"ג סני"ז)

ברכה על מאכל המזיק

בספר חשוקי חמד (ברכות לו, א) דן בחולה סכרת שאכל עוגה אם חייב בברכה ומביא בשם גאון דורנו [=הגרי"ש זצ"ל] לחלק בין ברכה אחרונה דצריך כזית, וזה סכנה ועובר על ונשמרתם לנפשותיכם, ואין לברך, כמו באכל דבר איסור, אבל ברכה ראשונה דחייבים על כל שהוא יברך דזה לא מסכן אותו. ועלה בדעתי להעיר, דאע"פ דכשאכל משהו חייב, מ"מ כשאכל הרבה כל משהו מזיק לו. אמנם אם אמרין דעל מה שיש משהו דאין מזיק חייב לברך, יש סברא דגם על כזית צריך לברך, כיון דכל גרגיר מצד עצמו אינו מזיק, נמצא דאכל כמה חתיכות שכל א' מצד עצמו אינו מזיק, ולא דמי לאוכל סם המות דודאי לא יברך כיון דכל חלק ממנו אינו ראוי לאכילה ואין לו שם אוכל, אבל כאן כל משהו בפני"ע שם אוכל עליו, וא"כ אכל כזית נמי חייב לברך, מחמת דאם יש הרבה אוכל דכל א' בפני"ע מקרי אוכל לכן יהי' חייב בברכה אחרונה, ולא דמי לאוכל מאכל אסור, דהתם לא מיבעי לר"י דס"ל יומא ע"ז ב' חצי שיעור אסור מן התורה הרי כל משהו בפני עצמו אסור, אלא אפילו לר"ל דח"ש מותר מן התורה מ"מ מדרבנן אסור, ומלבד זה לא דמי, דהתם גם לר"ל זה דבר שאסור, רק גזה"כ דלא מחייב על פחות מכזית, אבל כאן דהטעם הוא משום דמזיקו ולא דכל א' בפני"ע אינו בכלל דבר מזיק, ומצינו כע"ז ברעק"א בתשובות סימן ע"ו לענין שבועה על נבילה דחילא על חצי שיעור, שכתב דאינו חייב אלא באכל חצי שיעור אבל כשאכל שיעור שלם לא, ומדייק כן מלשון הרמב"ם ע"ש, הרי דאפי' שבועה שאכל הי' עובר על איסור שבועה מ"מ אח"כ כשה מצטרף לכזית נמצא למפרע שלא עבר, והאריך בזה בקהילות יעקב שבועות סימן י"ח, אמנם בתוס' הרא"ש שבועות כ"ד ב' מבואר דאם יאכל כזית חייב, ולדבריו סברא זו אינה, וא"כ גם בענינינו י"ל דיכול לברך על משהו אע"פ שכשימשיך ויאכל הרבה, נמצא שהכל הי' אוכל מזיק. (ימלא פי תהלתך תפילה עמי ר"פ)

טהרת הבית או שמירת שבת

נשאל רבנו בהיותו בחו"ל: באיזה מצות כדאי להתחיל עם משפחות של בעלי תשובה, טהרת הבית או שבת? והשיב: טהרת הבית. והוסיף: כשהייתי אצל מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א [זצ"ל] ספרתי לו שנשאלתי לשאלה זו. הוא אכן סבר כך ונימק שענין טהרת הבית היהודי נוגע לשני בני הבית. שבת, למשל, נוגע רק לו. אני סברתי כך מפני שענין זה הוא פגם לכל הדורות. שבת זה פגם בו בעצמו, ועניני טהרה זה נקרא פגום קצת. כמובן זה אדם כשר, לא ח"ו פסול, אבל איזה פגם רוחני כלשהו יש. וצריך למנוע פגם לדורות הבאים.

משיכיר בין תכלת ללבן

הביאו לפני מרן שליט"א פסק מרבנו הגרי"ש זצ"ל כי זמן ברכת עטיפת הציצית משיכיר את חברו אינו זמן קבוע מאז ולתמיד, אלא אם הראיה משתנית במשך השנים משתנה הדין, והביא על כך ראיה מסוגיא דמעשר בהמה, ולכן כיום שהתרגלו לאור החשמל והעינים לא חדות להבין בבוקר כבר מארבעים דקות לפני הנץ, ראוי לזוהר שלא לברך על הציצית יותר מחצי שעה לפני הנץ.

ורבנו שליט"א השיב על אתר שיש לי ראייה שלא כדבריו מהגמרא בברכות ג, א דאיתא שם 'נפקא מינה למיקרי קריאת שמע למאן דגני בבית אפל ולא ידע זמן קריאת שמע אימת וכו'. מוכח שיש זמן קבוע מעלות השחר ואילך, לפי חשבון הזמן של אשה מספרת עם בעלה וזה לא משתנה.

אמנם אחרי ששמע מרן שליט"א ד"ז, שיגר לשאול את פי מרן הגר"י זצ"ל באופן אישי אם נכון הדבר או שזו שמועה בעלמא. ומרן הגר"י השיב שאכן כך סובר, ולכן מחמיר מרן שליט"א לעצמו בלבד לימנע מעיטוף טלית אע"פ שנהג אחרת, וכפי שאר המתפללים בבית מדרשו ובתי מדרשות אחרים שמתעטפים לפני חצי שעה אבל הוא קיבל ע"ע את פסקו באופן פרטי. ואינו מורה כך לאחרים. ורבי איסר שוב שליט"א אמר לרבנו שכמה אברכים יצאו במיוחד לבדוק את זמן משיכיר, והלכו למקום חשוך מאד ובערך 45 דק' לפני הנץ כבר הכירו אחד את השני. השיב רבנו שגם אני בדקתי והתוצאה שלי היתה כך, אבל היות ויצא מפי מרן הגר"י זצ"ל לחוש לדבר, אם כן יש כאן שאלה של ברכה לבטלה [אם מברך לפני הזמן] שבמאמץ פורתא אפשר להיזהר ממנה, ואני אישית ממתין עד כחצי שעה קודם הנץ. ואף בנסיעות רבנו לחו"ל שהיה נפקא מינה גדולה בזה, מ"מ לא ויתר על חומרא זו. (מוסף ית"נ תמוז תשע"ג)

איסור דבל תקטירו

שיטת התוס' (זבחים עו, ב) דאיסור כל שממנו לאשים ישנו גם קודם שהקטיר את האימורין. ומרש"י שם מבואר דס"ל דדוקא אחר שהקטיר למזבח חל על השירים איסור בל תקטירו.

ובס' יד בנימין הביא ממרן הגר"י אלישיב שליט"א (זצ"ל) להוכיח כדברי רש"י מסוגיא דיומא דף מ"ז ב' דמספקא לן אי בין הביניים דין קומץ עלייהו או שירים ואמרי' היכי עביד, אמר ר"ח מקטיר קומץ תחילה והדר בין הביניים, דאי אמרת בין הביניים ברישא דילמא שיריים ניהו והו"ל שיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה, ופריך אי הכי השתא נמי דמקטירן לאחר הקומץ איקרי כאן כל שממנו לאשים וכו', משמע דכשמקטיר קודם הקומץ אינו עובר משום כל שממנו לאשים מדלא פריך ליה אלא במקטירים לאחר הקומץ ומבואר כדברי רש"י.

והעיר רבנו: ד"ל דמעיכא במקטירים קודם הקומץ כיון דאין מקטיר קומץ עליהם א"כ לא שייך בזה כל שממנו לאשים, דאינו עומד הקומץ להקטרה דהו"ל שירים שחסרו בין קמיצה להקטרה דאין מקטיר קומץ לכן לא שייך אז לומר דממנו לאשים. ורק בלאחר קמיצה דהוקטרו קומץ כדן, פריך דהשתא הוי להו שירים ממה שהוקטרו ואיכא משום כל שממנו לאשים.

ולא דמי למקטיר כזית בשר לפני הקטרת האימורין דהתם לא נפסל על ידי זה הקרבן ונשאר שהקטיר לפני האימורין של קרבן כשר. ועוד י"ל דהקומץ הא קאי להיות נקטר במקום יתר המנחה, וזה רק על מה שעדיין ישנו אבל אם הקטיר כבר את בין הביניים הא עלייהו כבר לא בא הקומץ להיות נקטר לכן לא שייך להיות ע"ז נאמר ממנו לאשים, דעלייהו הא לא נקטר. (אילת השחר זבחים עו, ב)

באו פריצים וחילולה

במס' שבועות דף ט"ז, א תניא א"ר אליעזר שמעתי כשהיו בונים כהיכל עשו קלעים להיכל וקלעים לעזרות. אלא שבהיכל בונים מבחוץ ובעזרות בונים מבפנים. וברש"י ד"ה אלא שכהיכל, דבהיכל נתנו הקלעים לפנים ממקום החומה ובונים את החומה מבחוץ שלא יזונו עיניהם מן ההיכל.

וקשה דהא איתא במעילה דף י"ד דכשבונים את המקדש בונים בחול ואח"כ מקדישין וכן פסק לה הר"מ בפ"ח מעילה ה"ד וז"ל, כשבונים במקדש אין לוקחין עצים ואבנים מן המקדש ולא בונים את הבנין על דעת שהוא קודש אלא בונים הכל מן החול גזירה שמא יהנה בצל הבנין או ישען על אבן או קורה כשעת מלאכה ואחר שישלם הבנין מחללין מעות ההקדש על הבנין וכו'. הנה מבואר דכל זמן שלא נשלם הבנין היה הבנין בנין של חול, וא"כ מהו שכתב רש"י דהיו נותנין הקלעים לפנים ממקום החומה כדי שלא יזונו עיניהם מן ההיכל והרי ההיכל עדיין חול הוא ולית ביה איסור הנאה ואיסור מעילה וצ"ב. [ועי' רש"י מגילה דף י, א שכתב טעמא דמילתא דנתנו הקלעים לפנים ממקום החומה משום שלא יכנסו הבונים לתוך ההיכל וצ"ב סתירת דברי רש"י]

והרציתי את קושיא הנ"ל למרן הגר"י אלישיב שליט"א (זצ"ל) ותי' בבי דרכים. ובדרך הבי' תירץ את דברי רש"י הנ"ל דאף שבאו בה פריצים וחילולה מפקיע את הקדושה ואת ממון הקדש וכנ"ל. מ"מ כשיסתלקו הפריצים תשוב הקדושה, דהא כשבנה עזרא את הבית השני ע"כ דנתקדה קרקע ההיכל, דלא מסתבר דכל זמן בית שני היה הקרקע של ביהמ"ק חולין. וא"כ כשבנה עזרא את הבית השני ונסתלקו הפריצים חזרה הקדושה. וא"כ מיושב דברי רש"י דשייך איסור דלא יזונו עיניהם מן ההיכל והיינו מקרקע ההיכל שחזרה קדושתו לאחר שנסתלקו הפריצים עכ"ל מרן הגר"י אלישיב זצ"ל

אלא שהגרא"ל שטיינמן שליט"א טען על תירוצו השני של מרן הגר"י אלישיב שליט"א (זצ"ל) דאם באו פריצים וחילולה מפקיע ממון ההקדש ונעשה חולין לכאורה לא שייך שתחזור הקדושה מאליה לאחר שיסולקו הפריצים, דהא ממון של חול לא מתקדש מאליו אלא צריך להקדישו, וע"כ דבי"ד שבימי עזרא הקדישו מחדש את קרקע ביהמ"ק שיהיה ממון הקדש ואף דבגמ' שבועות ט"ז איתא דעזרא לא הוצרך לקדש את ביהמ"ק דהא קדושה ראשונה קידשה לעת"ל ורק זכר בעלמא הוא דעבד. התם איירי הגמ' מעצם קדושת ביהמ"ק שבמקומה עומדת ואין צריך לקדש את ביהמ"ק בקדושת ביהמ"ק בשתי תודות וכו' ורק לזכר בעלמא הוא לעת"ל אבל זה ברור שהוצרכו ב"ד להקדיש את הקרקע של ביהמ"ק שיחזור ויהא של הקדש דלאחר שבאו פריצים וחיללו ופקע ממון הקדש וכנ"ל לא שייך שע"י סילוק הפריצים יחזור ויתקדש ביהמ"ק ויהיה ממון הקדש מאליו, וע"כ שבי"ד שהיו בימי עזרא הקדישו את קרקע ביהמ"ק שיהא ממון הקדש.

ובעיקר הקושיא אמר הגרא"ל שטיינמן שליט"א דאולי היכל שבו לא נאמר להך דין דבונים ואח"כ מקדישין, אלא היו מקדישין אותו משעת בנינו עכ"ל. (נאות אפרים ח"ב סכ"ז, ועיי' באריכות)

ובמק"א הביא בזה רבנו: באילת השחר מכות י"ט ב' נסתפקנו אם שייך באו פריצים וחילולה לענין קדושת הארץ. ובספר נאות אפרים (הנ"ל) הביא ממרן הגר"י אלישיב שליט"א להוכיח דבאו פריצים וחילולה זה רק על הממון שבזה, וראיתו מהא דמהני גם בבית הכנסת ע"ש, ולפ"ז, י"ל דה"ה קדושת הארץ יכולה להתבטל ע"ז דהפריצים יבטלו את הזכיית ממון שבא ע"י הכיבוש וממילא תבטל קדושת הארץ. (אילת השחר זבחים ס, ב)

להערות הארות ניתן לפנות keiltarog@gmail.com או ל 0527680034 בשעות בין הסדרים

לע"נ האשה הצדקנית מרת צפורה בת הרב אהרן שרגא נלב"ע ז"ך תמוז תשע"ג